Ympäristövaliokunnan kuuleminen 27.9.2019

Neuvotteleva virkamies Juhani Gustafsson
Ympäristöministeriö, Luontoympäristöosasto, Vesien ja merten suojelu- yksikkö

Asia: E 19/2019 vp EU; Lääkeaineet; Euroopan komission tiedonanto strategisesta lähestymistavasta ympäristössä oleviin lääkeaineisiin

Taustaa

Euroopan komissio antoi 11.3.2019 tiedonannon Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle Euroopan unionin strategisesta lähestymistavasta ympäristössä oleviin lääkeaineisiin (COM(2019) 128 final). Komissio täyttää tällä tiedonannolla prioriteettiaineita koskevan direktiiviin (2008/105/EY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2013/39/EU) kirjatun oikeudellisen velvoitteen kuten myös lääketurvatoimintaa koskevassa säädöksessä esitetyn pyynnön tutkia lääkejäämien aiheuttaman vesien ja maaperän pilaantumisongelman laajuutta.

Tiedoksianto esiteltiin neuvoston ympäristötyöryhmässä 29.3.2019. Ympäristöneuvostossa 26.6.2019 hyväksyttiin kemikaalipäätelmät, joissa todettiin tarve konkreettisiin ja kunnianhimoisiin toimiin, joilla vähennetään lääkeaineista ja niiden jäämistä aiheutuvaa ympäristöriskiä. Tunnistettiin tarve tutkimustiedon lisäämiseksi ympäristö- ja terveysriskien ymmärtämiseksi. Lisäksi on tunnistettava tehokkaimmat toimenpiteet, ml. lainsäädännölliset toimet, lääkkeiden ympäristövaikutusten lieventämiseksi sekä mikrobilääkeresistenssin kehittymisen torjumiseksi ja vahvistamaan yhteyttä terveydenhuoltoon resistenssikysymyksissä.

Päätelmiä on käsitelty neuvoston ympäristötyöryhmässä 14.5.2019 ja 23.5.2019. Komissio on esitellyt tiedonantoa neuvoston ympäristötyöryhmässä 29.3.2019.

Komissio arvioi vuonna 2020 saavutettua edistystä ja päättää jatkotoimista ottaen huomioon vesilainsäädännön käynnissä olevien arviointien tulokset.

Sisältö

Lääkeaineita ja kemikaaleja koskevasta sääntelystä huolimatta ympäristölle aiheutuu edelleen riskejä. Euroopassa lääkeaineiden jäämiä on löydetty pinta- ja pohjavesistä, maaperästä ja eläinkudoksista. Pitoisuudet riippuvat lääkeaineesta sekä lähteiden luonteesta ja etäisyydestä mittauspaikasta. Tiettyjä särkylääkkeitä, mikrobilääkkeitä, masennuslääkkeitä, ehkäisytabletteja ja loislääkkeitä löytyy yleisesti ympäristöstä. Myös juomavedestä on löydetty pieniä pitoisuuksia joidenkin lääkeaineiden jäämiä.

Strategiassa on tunnistettu pääasiallisia tapoja, joilla lääkeaineet päätyvät ympäristöön. Yhtenä keskeisenä lääkeaineiden kulkeutumisreittinä vesistöön on yhdyskuntajätevesipuhdistamoiden päästöt. Jäteveden käsittely poistaa lääkejäämiä vaihtelevasti riippuen aineesta ja käsittelyn tasosta. Muita lähteitä ovat mm. lääketeollisuuden jätevesipäästöt, lääkeaineita sisältävän puhdistamolietteen levitys, laiduneläimet, lemmikkieläinten lääkehoito sekä käyttämättömien lääkkeiden ja saastuneen jätteen epäasianmukainen sijoittaminen kaatopaikalle.

Maailman terveysjärjestön mukaan on varsin epätodennäköistä, että juomavedestä pieninä pitoisuuksina löydetyt lääkeaineet uhkaisivat ihmisten terveyttä. Pitkäaikaisella altistumisella lääkeaineille ympäristön kautta voi kuitenkin olla vaikutuksia tiettyihin haavoittuvimpiin väestöryhmiin.

Toimenpiteet, joita strategisessa lähestymistavassa esitetään, kattavat laajasti lääkkeiden mahdolliset ympäristövaikutukset sekä riskit ja niiden vähentämistoimet lääkkeiden eri elinkaaren vaiheissa. Samalla pitää kuitenkin varmistaa, että riskien torjuntaan tähtäävillä toimilla ei heikennetä ihmisille ja eläimille tarkoitettujen turvallisten ja tehokkaiden lääkehoitojen saatavuutta.

Tiedoksiannossa on tunnistettu seuraavat toiminta-alueet: tiedottaminen ja lääkkeiden maltillisen käytön edistäminen, tuki ympäristön kannalta luontaisesti vähemmän haitallisten lääkkeiden kehittämiselle ja ekologisemman tuotannon edistäminen, ympäristöriskien arvioinnin ja uudelleenarvioinnin parantaminen, lääkehävikin vähentäminen ja jätehuollon parantaminen, ympäristönseurannan laajentaminen sekä muiden tietämyksen puutteiden korjaaminen. Näiden toiminta-alueiden alle on koottu yksityiskohtaisempi toimia, joihin komissiolla on aikomus ryhtyä lääkeaineiden ympäristöön pääsyn estämiseksi.

Ympäristöministeriö katsoo, että lääkeaineista mahdollisesti aiheutuvaa haittaa tulee tarkastella ja ehkäistä jo ennalta, vaikka ympäristön kautta aiheutuvia lääkeaineiden haitallisia vaikutuksia ihmisen terveyteen ei ole toistaiseksi havaittu. Reitit, joiden kautta lääkeaineet voivat päätyvät ympäristöön ovat moninaiset. Edellä mainitun vuoksi on tärkeää, että lähestymistavassa on ehdotettu laajasti toimia monelle eri sektorille. Lääkeaineet vaikuttavat suoraan ympäristöön, erityisesti vesiympäristöön, ja ympäristön kautta mahdollisesti myös ihmiseen.

Komissio on tunnistanut lääkeaineisiin liittyvät tietopuutteita ja esittää strategiassaan toimia, joilla voidaan lisätä tietopohjaa lääkeaineiden ja niiden yhdistelmien vaikutuksista ympäristöön. Ympäristöministeriö katsoo, että on tärkeä hyödyntää myös jo olemassa olevia keinoja mm. prioriteettiainedirektiivin mukaista tarkkailulistan mukaista seurantaa tietopohjan parantamiseksi. Lisäksi ympäristöministeriö pitää tärkeänä tiedon vapaata saatavuutta ja olemassa olevien tietojen mahdollisimman laaja-alaista hyödyntämistä lääkeaineiden esiintymisen selvittämisessä ja riskin arvioinnissa. Ympäristöriskien arviointi ja ympäristön seuranta ovat tärkeitä, jotta jatkossa toimenpiteet voidaan kohdistaa riskiperusteisesti paremmin ja nopeammin.